

körverket

Tellus

– DEN SÅRBARA SKÖNHETEN

INSPIRATION- OCH FÖRDJUPNINGSMATERIAL
KRING KLIMATKRISEN OCH KRISTEN TRO

sensus

Svenska kyrkan
STOCKHOLMS STIFT

Körverket Tellus – Den sårbara skönheten
Inspiration- och fördjupningsmaterial kring klimatkrisen och kristen tro

Utgiven av Svenska kyrkan, Stockholms stift • 2022

Box 163 06 • 103 25 Stockholm

TEL: 08-508 940 00

EPOST: sthlm.stift@svenskakyrkan.se

www.svenskakyrkan.se/stockholmsstift

Materialet är framtaget av
teolog *Sofie Söderin*
i samverkan med
kyrkomusiker *EvaMarie Agnelid*,
körledare *Staffan Bråsjö*,
församlingspedagog *Rebecka Ljungdahl*
och stiftshandläggarna för klimat och hållbar utveckling
Kristina Segerström och *Elsa Levinson*.

PROJEKTLEDARE: stiftsmusiker Anna Pihl Lindén

REDAKTÖR: Lasse Söderberg

GRAFISK FORM: Eva Widegren Snällström

ILLUSTRATIONER: Istockphoto

Inspiration- och fördjupningsmaterial kring klimatkrisen och kristen tro

Om körverket Tellus – den sårbara skönheten

Detta inspirations- och fördjupningsmaterial är framtaget för att ge möjlighet till reflektion och fördjupning kring de texter som skrivits till körverket Tellus – den sårbara skönheten. Verket har beställts av Stockholms stift som ett viktigt steg i Svenska kyrkans klimatarbete och uruppförs i september 2022. Kompositör är Anna-Karin Klockar, texterna är skrivna av Sven Hillert. Projektet genomförs i samarbete med Stockholms stifts Kyrkosångsförbund.

Tellus består av sju satser för diskant- och vuxenkör samt piano/orgel, flöjt, stråkvintett/-ensemble. Körverket kan framföras bara med en orgel för den som inte har möjlighet till en instrumentensemble. De sju satserna är baserade på Bibelns skapelseberättelse där det tog Gud sju dagar att skapa världen. Som en viktig del av arbetet med texterna har unga körsångare i Stockholms stift fått reflektera kring skapelseberättelsen och klimatkrisen. De har genom dessa reflektioner bidragit till texternas innehåll.

I materialet finns sångtexter publicerade, noter finns tillgängliga via Svensk Musik.

En del av Svenska kyrkans arbete för klimatet

Körverket och det tillhörande materialet är framtaget som en del av Svenska kyrkans arbete med Färdplan för klimatet. Färdplanen är Svenska kyrkans gemensamma strategi för hur vi ska minska vår egen klimatpåverkan och bidra till mänsklighetens gemensamma arbete för att bromsa effekterna av klimatförändringarna. Vi ska lyfta andliga och existentiella aspekter samt uppnå klimatneutralitet för den egna verksamheten till år 2030. Svenska kyrkan ska också bidra till målen i FN:s Agenda 2030.

Till dig som ledare

Materialet är tänkt som inspiration för samtal och fördjupning kring klimatkrisen och kristen tro. Hur du använder materialet är upp till dig, gå gärna efter eget intresse och lust och välj hur stor del du vill använda. Det går att använda som en kort övning eller som ett längre pass. Materialet är skrivet för att kunna användas av barn och vuxna från 10 år och uppåt. Arbeta gärna med materialet tillsammans med kollegor i församlingen. Kyrkomusiker, präster och församlingspedagoger med flera har här, med sina olika ingångar, en möjlighet att arbeta tillsammans för att öppna upp dessa frågor på olika sätt. Materialet kan med fördel även användas för grupper med deltagare i blandade åldrar.

Materialet är uppdelat i sju olika delar efter de sju dagarna i skapelseberättelsen från Första Moseboken i Bibeln, som också motsvarar de sju satserna i körverket. Skapelseberättelsen förstås i detta material som en symbolisk berättelse som mer handlar om frågan om varför liv uppstod än frågan om hur. Det vill säga, dess genre är myt eller poesi snarare än historieskrivning. Därmed inte sagt att den inte är sann – men det är en djupare form av sanning som talar till oss om vilka vi är, vad skapelsen är och vem Gud är.

Materialet inleds med en förklaring till varför klimatfrågan är viktig och relevant för och i kyrkan, följt av ett förslag på gestaltning vid framförande av körverket. Förslagen relaterar på olika sätt till de texter, förslag på kreativa moment och reflektionsfrågor som följer i detta material. För varje dag i skapelseberättelsen finns fyra olika delar – en som handlar om Bibeln och kristen tro, en som handlar om ett naturvetenskapligt perspektiv: Vad säger klimatforskningen? och en del som ger förslag på olika kreativa moment och en del med reflektionsfrågor. Dessa kan användas alla fyra eller så kan man välja det spår som man tycker passar gruppen bäst. Till varje dag finner du även de av FN:s hållbarhetsmål som knyter an till ämnet, läs av QR-koden med din telefon för att komma till globalamalen.se sida där du kan läsa mer om Agenda 2030-målen och FN:s hållbarhetstips. Sidan för varje hållbarhetsmål har också tips på hur vi kan bidra till att uppfylla målet. De längre texterna kan läsas som de är eller användas som en grund för samtal med en grupp. Avslutningsvis finns en guide till hur man kan skriva egna böner för klimatet, samt en kort introduktion till bön och varför det är viktigt att be för klimatet.

Materialet är framtaget i samband med skapandet av körverket Tellus. Syftet med materialet är att ge möjlighet att samtala kring de teman som finns i körverket, så att de som tar del av materialet kan fördjupa sin relation till och kunskap om klimatfrågan utifrån ett kristet perspektiv. Det är även tänkt att kunna användas separat från körverket, för andra grupper, både barn och vuxna, som finns i en församling, till exempel konfirmandgrupper.

För dig som vill fördjupa din kunskap finns längst bak en källförteckning med hänvisningar till vart du kan vända dig om du vill läsa mer, samt tips på böcker och texter om klimatet. För varje dag finns också länk via QR-kod där du kan läsa om FN:s globala mål som hör ihop med de olika teman som presenteras.

Varför sjunga och prata om klimatförändringar i kyrkan?

Klimatkrisen är sannolikt den största gemensamma utmaning som vi människor någonsin stått inför. Den påverkar alla som lever här på jorden. Vi måste alla tänka över vårt sätt att leva för att skapa hållbarhet och rättvisa, för skapelsens skull, för livets skull, för alla barns och framtida generationers skull.

Klimatförändringarna påverkar redan hela jorden. Exakt vad som kommer hända i framtiden vet vi inte, men vi vet att det kan bli riktigt illa. Länder kring ekvatorn, där en stor del av världens befolkning bor, har det redan svårt och kan få det ännu värre om uppvärmningen fortsätter. Förmodligen kommer många människor där drabbas av svält. I tropikerna riskerar många platser att bli näst intill omöjliga att bo på. Men även här i Europa och i Sverige kommer klimatförändringarna att påverka våra liv på olika sätt. Till exempel kan det hända att vi får fler skogsbränder, fler översvämningar och ont om dricksvatten.

Vi behöver ett hopp som kan skapa kraft att göra det vi kan. Hoppet kan börja i sången om naturens skönhet och Guds kärlek till allt som finns i världen. Att med våra ord, sånger och handlingar vara en del av lösningen, kan ge kraft och livs-mening. En del av styrkan i kristen tro är att den ger oss hopp och kraft att förändra och skapa nytt. Tron ger oss också del i en gemenskap – den världsvida kyrkan där vi möts över nationsgränser i ett engagemang för världen.

I kyrkan får vi också mötas i de svåra känslor som klimatkrisen kan få oss att känna. Det är naturligt att känna rädsla, ångest och oro när världens framtid är hotad. Men när vi möts och pratar om det – och försöker göra det vi kan trots att det känns hopplöst – då kan vi uträtta stordåd. I kyrkan får vi mötas precis så som vi är och arbeta tillsammans för en bättre värld.

Förslag på gestaltning vid framförande av körverket

Förslagen nedan är tänkta som inspiration och en utgångspunkt för eget skapande.
Använd gärna de kreativa övningarna som ett sätt att ta fram rekvisita.

Skapelsedag 1 • Ljus

Läsning av Första Moseboken 1:1–5 eller annan text.

Inled i mörker och tystnad, utan rörelse. Ett eller några ljus tänds i mörkret.

Skapelsedag 2 • Vatten

Läsning av Första Moseboken 1:6–8 eller annan text.

Häll upp vatten i dopfunten. Be en förbön för jordens vatten.

Skapelsedag 3 • Klorofyll

Läsning av Första Moseboken 1:9–13 eller annan text.

Röster ur kören: Om träden eller växterna skulle berätta om sina liv och erfarenheter i klimatkrisens tid, vad skulle de berätta då? Använd gärna växter och blommor i kyrkorummet, till exempel de som står på altaret.

Skapelsedag 4 • Jorden

Läsning av Första Moseboken 1:14–19 eller annan text.

Visa vad växthuseffekt och global uppvärmning är genom att körsångare håller upp skyltar eller bär lappar på ryggen med klimatfakta, till exempel om hur jordens medeltemperatur höjts de senaste hundra åren.

Skapelsedag 5 • Myller

Läsning av Första Moseboken 1:20–23 eller annan text.

Rörelse eller dans som visar på fiskarnas klagan när vi skräpar ned haven. Använd gärna nät, plast och skräp som rekvisita.

Skapelsedag 6 • Mångfald

Läsning av Första Moseboken 1:24–31

Ljuständning för de djur och arter som dött ut. Nämn dem gärna vid namn som ett uttryck för vår sorg över dem. Avsluta eventuellt med klockringning.

Skapelsedag 7 • Vila

Läsning av Första Moseboken 2:1–4

Tackbön där vi tackar Gud för allt i skapelsen och för allt liv Gud gett. Använd gärna denna mall:

*Gud,
Tack för.....
Hjälp mig/oss att/med...
Förlåt mig/oss för...
Amen*

Skapelsedag 1 • LJUS

Bibeln och kristen tro

BIBELTEXT: Första Moseboken 1:1–5

I begynnelsen skapade Gud himmel och jord. Jorden var öde och tom, djupet täcktes av mörker och en gudsvind svepte fram över vattnet. Gud sade: "Ljus, bli till!" Och ljuset blev till. Gud såg att ljuset var gott, och han skilde ljuset från mörkret. Gud kallade ljuset dag, och mörkret kallade han natt. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den första dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

I Bibeln står det att innan Gud skapade jorden så var det helt mörkt. Det enda som fanns var vatten och en gudsvind som blåste över det. Vattnet kan i Bibeln symbolisera kaos och oordning. Mörkret är också en symbol för det farliga och för bristen på liv. Gud fanns där, mitt i det farliga och mörka. Precis som en vind - osynlig men ändå där. Ur mörkret ville Gud skapa något som är levande och vackert. Gud skapade världen genom att använda ord, och sa "Ljus, bli till". Gud såg att ljuset var gott, det var något bra. Gud gav ljuset namnet dag och mörkret kallade Gud natt. Men Gud tog inte bort mörkret – både dag och natt behövs. För om det aldrig är mörkt, så vet vi inte vad ljus är.

Ljus och mörker är viktiga symboler för oss människor. I Bibeln används dessa symboler många gånger. Bland annat står det att Jesus säger "Jag är världens ljus. Den som följer mig skall inte vandra i mörkret utan ha livets ljus." Det kan betyda att om vi lär oss av hur Jesus levde, hur han tog hand om dem som var fattiga och utstötta som ingen annan ville umgås med, så sprider vi ljus i världen. Det gör vi också när vi tar hand om världen, om Skapelsen och om oss själva. Ljuset kan också vara en symbol för insikt och förståelse. Kanske har du hört uttrycket "Kasta ljus över", som just betyder att synliggöra och göra något tydligt. När Jesus säger att han är världens ljus, kan det kanske också betyda att han synliggör vad som är viktigt i livet, nämligen kärleken. Den som kanske finns där redan, men som inte syns förrän vi lyser upp den.

Sångtext

Tyst och ensamt.
Tomt och ensamt.
Men mitt i mörkret tänds ett ljus

Tystnaden är kall och ensam,
när inga vackra sånger finns,
då finns det ändå en som längtar,
då finns en varm och vänlig vind.

När mörkret är som störst,
föds ett första stilla hopp,
en första strimma ljus, det är svagt
men det är gott.

Det finns ljus i mörkret.
Det finns ljus av ljus.

Det finns alltid rum för ljuset.
Inget mörker är för mörkt.

Tomheten är mörk och ensam,
när inget skiljer dag från natt,
då finns det ändå en som väntar
på vilda barn och glada skratt.

När mörkret är som störst, föds ett första stilla hopp,
en första strimma ljus, det är svagt men det är gott.
I världen finns en Gud som är både stark och svag,
i mörkret finns ett ljus ifrån världens första dag.

Det finns ljus i världen.
Det finns ljus av ljus.

Vad säger klimatforskningen?

Har du tittat upp mot stjärnhimlen någon gång? Vad ser du då, om det är en klar natt utan några moln? För hundra år sedan hade svaret varit "tusentals stjärnor som lyser upp hela himlen" men idag är det vanligt att man bara ser några stycken. För att se natthimlen så som den såg ut förr i tiden behöver man numera åka långt bort från städer och samhällen.

Hur blev det så här? Svaret heter ljusföroreningar. Föroreningar av olika slag känner de flesta nog till, som skräp som hamnar i havet eller i skogen eller utsläpp i luften från bilar, flygplan eller fabriker. Men ljusföroreningar är det nog färre som har hört talas om. Ljusföroreningar är helt enkelt det ljus vi människor producerar nattetid för att lysa upp våra städer och samhällen, som på olika sätt påverkar både vårt eget välmående och olika djur, fåglar, insekter och fiskar. Det som hindrar oss från att se stjärnorna är något som kallas himlaglim. Det orsakas av konstgjort ljus, alltså ljus från lampor av olika slag. Det bildar ett svagt ljussken över staden som är ungefär lika starkt som månens ljus och ännu starkare när det är molnigt, för då finns det vattenpartiklar i molnen som reflekterar ljuset. Även vi människor störs av för mycket onaturligt ljus, till exempel det ljus som kommer från våra mobiltelefoner som kan göra att vi får svårt att sova.

Ett exempel på en djurart som påverkats starkt av ljusföroreningar är fladdermöss. Mörkret skyddar fladdermössen mot rovfåglar och när vi har mycket utebelysning tänd på nätterna så begränsar det fladdermössens rörelsefrihet och möjlighet att få tag på mat, eftersom de inte vågar bege sig ut lika mycket. Kyrkor har tidigare varit ett vanligt hem för fladdermöss. De trivs bra på de mörka vindarna, men nu har fler kyrkor mer utebelysning på natten och då vill de inte bo kvar. Över hälften av fladdermusarten brunlångöra har försvunnit från kyrkorna i Västsverige. De bor bara kvar i de kyrkor som inte har fasadbelysning. Det har gjort att många församlingar valt bort att ha nattbelysning och flera har byggt fladdermusholkar för att fladdermössen ska ha någonstans att bo.

Betyder det att vi inte kan ha några lampor utomhus längre? Svaret är nej. Ljusföroreningar är ett problem som går att lösa – vi behöver bara minska onödig utebelysning och släcka de lampor vi inte behöver ha tända hela natten.

Kreativa moment

SNABBA, ENKLARE:

- Lista saker du förknippar med ljus och mörker. Det kan vara känslor och handlingar. Jämför och samtala gärna med dina vänner. Finns det saker som känns mörka som skulle behöva få mer ljus? Hänger det ljusa och det mörka ihop på något sätt?
- Leta ljus/ljuskällor i kyrkan. Hjälp åt att hitta så många ljus som möjligt i kyrkan. Det kan vara både stearinljus och lampor, men också sådant som vi associerar med "ljus" som symbol.
- Lek kurragömma i mörkret. Göm er för varandra i mörkret och turas om att leta. Hur går det att se och leta i mörkret? Blir det lättare eller svårare efter en stund?

LÄNGRE:

Måla egna andakts- eller dopljus.

Material: Stearinljus, ljusfärg.

Måla ljusen, gärna med motiv från naturen. Tänd dem gärna tillsammans, kanske medan ni sjunger Ljus eller i samband med att ni ber egenskrivna böner.

Gör egna vindspel. Tillverka egna vindspel tillsammans eller använd färdiga och lyssna på dem tillsammans utomhus. Dessa kan sedan bli ett sätt att synliggöra Gudsvinden; när den låter blir vi påmind om att Gud alltid är nära.

RÖST OCH KROPP:

Tomt och tyst.

Bryta tystnaden – Välj en sång eller ett ljud som alla kan och försök få alla att börja sjunga den exakt samtidigt utan att någon visar.

Gudsvinden.

Pröva att gestalta vinden med röst (andning) och rörelse på olika sätt. Till exempel: försök blåsa på en sjal och se den flyga. Kan man samarbeta och få den att flyga längre? Hur högt och långt kan den komma?

Mörkrets kraft.

Lägg eller sätt er ner på golvet i ett mörkt rum och bara blunda. Efter cirka fem minuter tänd upp och öppna långsamt ögonen. Prata om hur det kändes att bara vara i mörkret och hur det kändes att komma tillbaka till ljuset.

Reflektionsfrågor

- Hur kan vi hjälpa till att minska ljusföroreningar? Vad kan vi släcka på kvällen och på natten, i och utanför våra hem och i kyrkan?
- För oss människor känns mörkret ibland läskigt, men för andra djur, insekter och fåglar är det ljuset som är läskigt. Borde vi anpassa oss efter deras behov, och i så fall hur?
- Först var det bara mörkt och sedan skapade Gud ljuset, men Gud tog inte bort mörkret. Vilka fördelar finns det för oss människor med att det är mörkt?
- Det står i texten att en gudsvind svepte fram över vattnet när Gud började skapa världen ur mörkret. Vad tror ni att en gudsvind kan vara?
- *I världen finns en Gud som är både stark och svag* står det i lätttexten, vad kan det betyda?
- Det står också att *När mörkret är som störst, föds ett första stilla hopp, en första strimma ljus, det är svagt men det är gott.* Vad handlar den här textraden om, tror du? Hur känns det när man känner hopp?

Lär känna Agenda 2030, FN:s globala hållbarhetsmål

Läs mer om mål 7 och 11 samt FN:s hållbarhetstips här:

Skapelsedag 2 • VATTEN

Bibeln och kristen tro

BIBELTEXT: Första Moseboken 1:6–8

Gud sade: *I vattnet skall ett valv bli till, och det skall skilja vatten från vatten.*

Och det blev så. Gud gjorde valvet från vattnet ovanför valvet. Gud kallade valvet himmel. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den andra dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

På skapelsens andra dag så berättas det att ett valv blir till som skiljer vattnet som är nedanför – havet – från det som är ovanför – ånga och regnmoln. Bibeln skrevs ju för väldigt länge sedan och denna berättelse är flera tusen år gammal. På den tiden visste man inte lika mycket om atmosfären och rymden som vi gör idag. Därför tänkte man sig himlen som ett valv över marken, som moln, sol och stjärnor satt fast i på något sätt. Idag vet vi att det inte är så, men berättelsen om hur Gud skapar vatten i olika former kan kanske ändå vara något vi kan lära oss av idag. För det som Gud gör i berättelsen är att skapa en slags balans, där vattnet rör sig mellan olika delar av hav och sjöar, som blir till ånga och sedan regndroppar. Ett kretslopp som ser till att det finns vatten där det behövs, så att växter och djur kan leva. Idag har klimatförändringarna gjort så att den balansen inte fungerar lika bra.

I kyrkan är vattnet en viktig symbol eftersom vi döper människor i vatten. Jesus blev också döpt en gång, i floden Jordan. Innan han lämnade sina lärjungar sa han till dem att de skulle gå ut och döpa människor över hela världen. Dopet är något vi gör för att vi människor ska få en liten glimt av hur stor Guds kärlek till varje liten ny människa som föds är. Samma kärlek känner Gud till hela skapelsen. Kanske kan vi tänka så här: Gud ville att vattnet skulle kunna färdas i ett kretslopp så att det skulle kunna nå alla träd och växter, djur, fiskar, insekter och människor. När man döps säger prästen ofta att dopet gör att vi hänger ihop med alla andra som också är döpta. Genom vattnet som färdas genom hav och sjöar, genom bäckar och floder och som is, ånga och regn, så hör vi människor ihop med allt som lever – med allt som Gud har skapat och älskar.

Sångtext

Allt lever av vatten
på rätt plats i rätt mängd.
Allt lever av vatten
i hav och regn,
hav och regn.

Tack Gud att du ordnar,
för vattnet en gräns,
och skapar en ordning,
för hav och för regn,
hav och regn.

Gud hjälp den som slösar,
att bli sparsam igen
i omsorg om vattnet,
i omsorg om vattnet,
i hav och i regn.

Allt lever av vatten,
i hav och regn.

Vad säger klimatforskningen?

Hav och sjöar är inte bara stora samlingar vatten. De är ekosystem som hänger ihop med land, jord och luft eftersom vattnet rör sig, omvandlas till is, ånga och regn och finns i alla levande varelser. När klimatförändringarna påverkar vattnet får det alltså väldigt stora konsekvenser för hur livet på jorden ska bli. Det är svårt att förutspå hur vädret kommer att förändras, men forskarna är säkra på att klimatförändringarna kommer att göra att vissa områden på jorden kommer få mycket mindre vatten och drabbas av torka, medan andra kommer att få mycket mer vatten, översvämningar och regnoväder.

Den globala uppvärmningen påverkar haven. Temperaturökningen i havet påverkar vilka slags fiskar, växter och plankton som kan bo där. När vattnet blir varmare ökar en viss art mycket, medan andra arter får svårt att klara sig och balansen rubbas. Det är alltså viktigt att se till att haven inte blir ännu varmare. Exempelvis är koraller särskilt känsliga för värme och när de dör påverkas en stor del av alla arter som är beroende av korallreven. Värmen gör också att isar smälter och havsnivåerna stiger. Det är ett stort hot för allt levande – djur, växter och människor – som bor på platser som riskerar att översvämmas.

Eftersom vatten är en förutsättning för liv är det otroligt viktigt att vi tar hand om det. Eftersom det finns överallt och i allt – också i våra kroppar – så är det svårt att veta hur mycket klimatförändringarna kommer påverka vattnet och på vilket sätt. En sak är dock säker – vi måste öva oss på att inte ta vattnet för givet och visa mer respekt för de djur, organismer och fiskar som lever i vattnet än vi hittills gjort.

Kreativt moment

SNABBA, ENKLARE:

Måla eller rita vatten på olika platser i sjöar, hav, i hus etc.

Rangordna varorna efter hur mycket vatten du tror de förbrukar och gissa hur många liter vatten som går åt att producera dem (rätt svar inom parentes):

- 100 gram choklad (1 700 liter)
- En kopp kaffe (130 liter)
- Ett ägg (200 liter)
- Ett kilo ketchup (530 liter)
- Ett kilo nötkött (15 400 liter)
- Ett kilo ost (5 060 liter)
- Ett glas äppeljuice (230 liter)

LÄNGRE:

Rita eller måla och klipp ut olika former av vatten: vattendroppar, is och ånga som fästs på en stor "hav och himmel" bestående av ett stort papper i två nyanser av blått.

Skapa och dekorera egna dopskålar.

RÖST OCH KROPP:

Göra ljudlandskap och med rösten eller vad som finns i rummet och gestalta olika vattenljud. Hur låter en fors? En diskmaskin? En is? En åskskur?

Se till att alla i gruppen är med och bidrar samtidigt.

Bär varandra som vågor.

Lägg er i en lång rad, nära varandra med armarna mot personen bredvid. Försök rulla långsamt och samtidigt, så att ni hela tiden ligger bredvid varandra när ni rör er. En person kan också vara "båt" som ska åka på vågorna, genom att ligga på gruppen som rör sig. Här måste man samarbeta!

Reflektionsfrågor

- Hur kan vi hjälpas åt att spara på vattnet?
- Hur kan vi hjälpas åt att se till att det inte hamnar plast i haven?
- Det står i texten att Gud sätter upp gränser mellan vattnet ovanför och det som var nedanför. Är det bra med gränser?
 - a. När behövs de och när behövs de inte?
 - b. Varför tror du att Gud satte upp en gräns mellan hav och himmel?
- Ibland säger man att Gud finns i himlen, vad kan det betyda? Tror du att det är så, eller kan Gud också finnas på andra ställen?
- Leta upp var floden Jordan ligger. Hur ser den ut idag – och hur kan den ha sett ut när Jesus döptes för drygt 2000 år sedan?

Lär känna Agenda 2030, FN:s globala hållbarhetsmål:

Läs mer om mål 6 och 14 samt FN:s hållbarhetstips här:

Skapelsedag 3 • KLOROFYLL

Bibeln och kristen tro

BIBELTEXT: Första Moseboken 1:9–13

Gud sade: "Vattnet under himlen skall samlas till en enda plats, så att land blir synligt." Och det blev så. Gud kallade det torra landet jord, och vattenmassan kallade han hav. Och Gud såg att det var gott. Gud sade: "Jorden skall ge grönska: fröbärande örter och olika arter av fruktträd med frö i sin frukt skall växa på jorden." Och det blev så. Jorden frambringade grönska: olika arter av fröbärande örter och olika arter av träd med frö i sin frukt. Och Gud såg att det var gott. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den tredje dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

Den tredje dagen skapar Gud land, jord och växter - både stora träd och små blommor. Gud skapade också ett system för hur nya växter skulle bli till: frön faller av växterna och ner i jorden där de omvandlas till en ny växt. Det står också att Gud skapade många olika sorters växter, bland annat olika örter och fruktträd. Gud såg att det var gott; det var bra att det fanns en så stor mängd växter på land och de är alla lika viktiga i Guds ögon.

Vi människor behöver växterna för att klara oss. Till exempel träden, som omvandlar koldioxid till syre så att vi kan andas. Vi hör ihop med träden genom att vi delar luft och andetag med varandra. Vår andning är beroende av träden. Ett sätt att prata om Gud på är att använda orden Den heliga Anden. Det är en bild för Gud som finns runt omkring oss, hela tiden. Nya testamentet i Bibeln skrevs från början på grekiska och det grekiska ordet för Ande är pneuma. Pneuma kan också betyda andetag. Genom våra andetag kan vi alltså känna den heliga Anden, och kanske också genom trädens andetag. När vi andas delar vi luft med alla träd och växter omkring oss, och vi delar också den heliga Anden som finns i allt levande. Världen är skapad på ett sätt där allting hör ihop med varannat – och med Gud!

Sångtext

Gud skapar alla underbara arter
och vill att de ska rymmas på vår jord.
Gud älskar alla hallon och tomater
långt innan de har hamnat på vårt bord.
Gud slutar aldrig skapa med sitt ord.

En blomsteräng, ett fält med säd
en vacker skog med höga träd
med gröna blad och klorofyll
en vacker lönn, en liten rönn,
en gammal ek med plats för lek, klätterlek.

Ett päronträd med massa päron,
ett fikonsträd med smak och lukt
ett mandelträd med tusen mandlar,
ett äppelträd så fullt av frukt.

Många arter, stort och smått
och Gud ser att det är gott.

En blomsteräng, ett fält med säd
en vacker skog med höga träd
med gröna blad och klorofyll
en vacker lönn, en liten rönn,
en gammal ek med plats för lek.

Andas ut.
Så kan gröna växter andas in.
Trädens värld är också din.

Vad säger klimatforskningen?

Jord och växter påverkas mycket av klimatförändringarna och det är viktigt att vi börjar ta hand om dem bättre.

I jorden finns en mängd levande varelser som gör så att marken går att odla. Utan dem skulle vi människor ha svårt att odla tillräckligt mycket för att se till att alla får mat att äta. I ett kilo jord kan det finnas 2 triljoner bakterier, 400 miljoner svampar, 50 miljoner alger och utöver dessa så mycket som 30 miljoner små levande organismer av olika slag. Det är tack vare dessa som växternas rötter kan få näring ur jorden så att de kan växa upp och bli träd, blommor, gräs och buskar. Allt levande i jorden omvandlar löv, bark och annat som hamnar i jorden till näring åt växterna. Utan dessa olika levande organismer, bakterier och annat skulle jorden inte kunna omvandla frön till växter som vi kan äta.

Idag är vi inte alltid så bra på att ta hand om jorden. Vi odlar mycket utan att ge tillbaka naturlig näring och låta jorden vila. Dessutom besprutas växter ofta med giftiga medel. Det har gjort att det inte finns lika mycket liv kvar i jorden. När detta pågår tillräckligt länge faller jorden isär och blir omöjlig att odla i. Till slut kan mark som tidigare varit full av växter bli till öken. För att förhindra detta och se till att kommande generationer människor har tillräckligt med mat att äta är det viktigt att vi odlar på ett mer hållbart sätt.

Träden och alla jordens skogar är oerhört viktiga delar av jordens ekosystem. Ungefär en femtedel av ökningen av koldioxid i atmosfären beror på att människor hugger ned träd. Det beror på att träden hjälper till att lagra koldioxid och ser till att den stannar i marken. När de huggs ned släpps koldioxid ut i luften och bidrar till växthuseffekten, som gör klimatet på jorden varmare. Med de klimatförändringar som pågår behöver vi ta hand om jordens lungor och se till att bevara träd och skog både i Sverige och i världen. Om man hugger ned många träd på en plats påverkar det djur och arter som lever där, eftersom träden hänger ihop med andra växter och djur.

Kreativt moment

SNABBA, ENKLARE:

Krama träd. Visste du att träden släpper ut ämnen när vi kramar dem som får oss att må bättre? Testa och känn efter hur det känns!

LÄNGRE:

Odla egna växter. Så frön i krukor och följ hur de växer.

Skapa ett eget minikretslopp, ett ekosystem i miniatyr i en glasburk. Se till exempel Naturskyddsföreningens hemsida för tips och instruktioner.

Måla/rita/skapa olika växter.

Gör ett stort träd tillsammans i papper eller kartong och sätt på blad, blommor och annat fint.

Kolla med köksansvarig i kyrkan vilka ekologiska produkter som brukar köpas in och tipsa om flera produkter som ni kan komma på.

RÖST OCH KROPP:

Ljud: hur låter träd och växter när det blåser?

Gestalt träd som växer, från frön som faller i jorden och växer upp och lever sina liv – kanske till musik? Den som vill kan också måla löv och grenar att använda i leken.

Reflektionsfrågor:

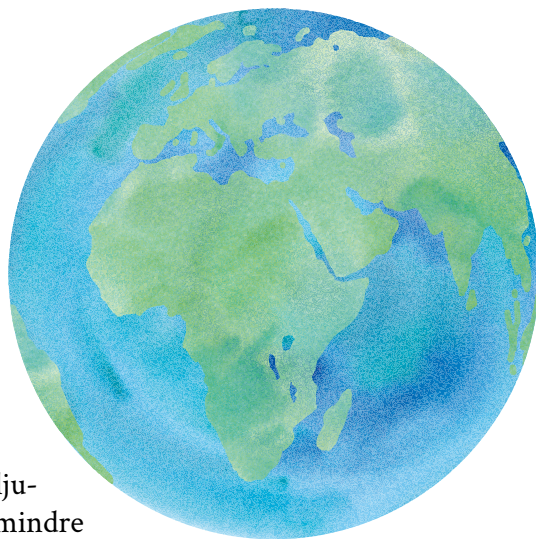
- Hur kan vi hjälpa jorden att hålla sig vid liv?
- Hur kan vi hjälpas åt att ta hand om träden, så att de kan ta hand om oss?
- Varför behöver vi människor växter? Varför behöver vår planet växter?
- Vilka varor kan man köpa i affären som är ekologiska?
- Om blommor, gräs och träd skulle kunna säga något till oss människor – vad tror ni de skulle vilja säga då?
- Kan Gud finnas i träd och växter på samma sätt som i oss människor?
- Om vi tänker att Gud älskar alla träd och växter, hur borde vi behandla dem då? Borde vi förändra vårt beteende på något sätt?

Lär känna Agenda 2030, FN:s globala hållbarhetsmål:

Läs mer om mål 12 samt FN:s hållbarhetstips här:

Skapelsedag 4 • JORDEN

Bibeln och kristen tro

BIBELTEXT: Första Moseboken 1:14–19

Gud sade: ”På himlavalvet skall ljus bli till, och de skall skilja dagen från natten och utmärka högtider, dagar och år. De skall vara ljus på himlavalvet och lysa över jorden.” Och det blev så. Gud gjorde de två stora ljusen, det större ljuset till att härska över dagen och det mindre till att härska över natten, och han gjorde stjärnorna. Han satte ljusen på himlavalvet att lysa över jorden, att härska över dag och natt och att skilja ljus från mörker. Och Gud såg att det var gott. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den fjärde dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

På skapelsens fjärde dag berättas det att Gud skapar solen, månen och stjärnorna. Det står att de skapades för att skapa skillnad mellan dag och natt, men också som hjälp för oss att hålla ordning på tid: på dagar och år och när på året som olika högtider äger rum. Idag har vi ju almanackor och kalendrar som hjälper oss att veta vilken veckodag, månad och vilket år det är, men innan vi började använda dem så gav Gud människan solen och månen till hjälp.

Tid kan kännas på olika sätt. Även om vi vet att varje dag är lika lång och att en timme alltid består av 60 minuter, kan tiden ibland gå väldigt fort och ibland väldigt långsamt. Två dagar är för en människa inte särskilt lång tid, men för en insekt kan det vara en hel livstid. Vi människor har byggt våra samhällen utefter hur tiden känns för oss. Vi tänker ofta att tiden framåt ska bli bättre än det är nu. Vi verkar ha bråttom framåt och då tar vi inte hänsyn till allt liv omkring oss som inte hänger med i vårt tempo. Men nu ser vi att framtiden för oss människor inte är lika ljus som vi trott. Det har nog blivit dags för oss att sakta ner och låta ekosystemen återhämta sig, både för vår skull och för allt levandes skull. Gud gav oss en rytm, dagar och nätter och årstider, men vi ville fram snabbare än så. Vi ville bestämma själva i stället för att vara en del av tiden där allt levande får frodas och må bra – nu är det dags för oss att lugna ner oss. Så att vi hinner tänka efter, men också njuta av allt fint vi har omkring oss.

Sångtext

Jorden snurrar i rymden.
Det är tänkt att vara så.
Den som är liten i världen
är älskad och behövd ändå.

Solen lyser på dagen.
Det tar jorden vara på.
Månen kan lysa på natten
för andra lyser solen då.

Solen lyser på jorden
den sprider ljus och energi.
Jorden förvaltar och sparar
den samlar i sitt skafferi.

Jorden bjuder för livet
hav och land att dela på.
Varje förråd är begränsat
och det är tänkt att vara så.

Vad säger klimatforskningen?

Klimatförändringarna innebär att det blir varmare på jorden. Mer av värmen från solen stannar kvar i vår atmosfär jämfört med hur det var innan vi människor började släppa ut så mycket koldioxid i atmosfären. Genom jordens historia har det funnits både varmare och kallare perioder. Solens energi styr vilken temperatur vi får och det räcker med små förändringar i hur mycket av energin som når jorden för att temperaturen ska förändras. Men de temperaturförändringar vi ser nu beror inte på solen, det är forskarna säkra på. De beror på att vi människor har påverkat växthuseffekten, så att mer av solens värme stannar kvar på jorden.

I grunden är växthuseffekten något bra. Den gör så att jorden är tillräckligt varm för att liv ska kunna finnas här. Solens ljus och värme värmer upp jordens yta, men när solen går ner försvinner inte all värme ut i rymden, utan en del av den stannar kvar. Genom att det finns vissa gaser i luften som hindrar värmen från att lämna atmosfären så blir temperaturen på jorden varmare än den skulle ha varit utan dem. Men när människor började släppa ut mer och mer växthusgaser (som koldioxid, metan och lustgas) så blev mer och mer värme kvar på jorden. Det har gjort att temperaturen stiger på jorden. Det påverkar oss på många olika sätt. Vädret blir mer extremt, isar smälter och vattennivåerna höjs.

Här i Sverige märks uppvärmningen på att årstiderna börjar se annorlunda ut mot vad vi är vana vid. När det blir varmare på jorden blir det mer regnmoln, så vädret kommer sannolikt bli regnigare än vad vi är vana vid. Andra årstider kan det i stället bli torrare när mer vatten dunstar, vilket kan göra det svårare att odla. Fler effekter kan drabba oss, även om det nog blir relativt lite här, jämfört med många andra länder. Exakt hur vädret kommer att förändras vet inte forskarna säkert men det finns fortfarande chans att vända utvecklingen.

Kreativt moment

SNABBA, ENKLARE:

Gå igenom vilken årstid som är er favorit och berätta varför. Prata om hur ni tror att årstiderna kan förändras av klimatförändringarna. Hur känns det att tänka på de mindre bra förändringarna av er favoritårstid?

LÄNGRE:

Skapa jordglober, antingen ritade eller genom att använda gips och ballonger.

Gör en stor kalender tillsammans med olika högtider utmärkta under året.

Rita bilder på hur julen kan se ut i framtiden – kommer det att snöa eller ser julen helt annorlunda ut?

Gör papperssolar.

Material: papperstallrik, målarfärger, silkespapper, sax, lim, pensel, (pärlor och snöre om man vill göra hängande pärlor).

1. Klipp en sol av papperstallriken.

2. Måla solen.

3. Riv silkespapper i små bitar, forma små bollar. Limma fast bollarna på solen.

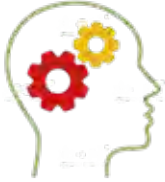
4. Gör håll i nedre delen av solen, knyt snören och sätt på pärlorna.

Undersök om församlingen/pastoratet har några solceller? Hur fungerar de – be att någon som arbetar med fastighetsfrågor berättar. Om det inte finns några solceller – fråga dem som bestämmer varför det är så.

RÖST OCH KROPP:

Ställ upp er som ett solsystem där alla får vara olika planeter, solen och kanske några månar. Hjälpas åt att ställa er i rätt ordning.

Reflektionsfrågor

- Vilken tid på dagen mår du som bäst och varför?
- Vad är viktigast och roligast i ditt liv? Läger du lagom mycket tid på det eller vill du lägga mer?
- Har ni tittat på stjärnhimlen någon gång? Hur känns det?
- Hur mätte man tid innan klockan fanns? Varför är det bra att hålla koll på tiden och månaderna? Vad tycker du är mindre bra med att följa tider, ett schema eller en plan?
- Går det att låta bli att titta på klockan en hel dag? Vad skulle kunna hända då?
- Hur tror ni tiden kan kännas för djur och växter? Försök föreställa dig hur tiden känns för olika djur och varelser - för en mygga, för ett berg, för ett träd, för en hund eller katt. Kan vi lära oss något av det?
- Vissa delar av världen kommer i framtiden att få temperaturer över 40 grader ganska ofta, hur tror du att det kommer att påverka livet för dem som bor där?

Lär känna Agenda 2030, FN:s globala hållbarhetsmål:

Läs mer om mål 13 och 17 samt FN:s hållbarhetstips här:

Skapelsedag 5 • MYLLER

Bibeln och kristen tro

BIBELTEXT: Första Moseboken 1:20-23

Gud sade: "Vattnet skall vimla av levande varelser, och fåglar skall flyga över jorden, under himlavalvet." Gud skapade de stora havsdjuren och alla olika arter av levande varelser som vattnet myllrar och vimlar av och alla olika arter av fåglar. Och Gud såg att det var gott. Gud välsignade dem och sade: "Var fruktsamma och föröka er och uppfyll sjöar och hav. Och på jorden skall fåglarna föröka sig." Det blev kväll och det blev morgon. Det var den femte dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

På skapelsens femte dag berättas att Gud skapar de djur som lever i havet och alla fåglar. Det står att Gud välsignade dem och sa till dem att de skulle föröka sig och bli många fler och att de skulle få bo i hav och sjöar. Att Gud välsignar betyder ungefär att Gud ger dem liv och säger att de är viktiga och att de behövs. Haven och himlen ska vara deras hem – det står till och med att havet ska vara alldeles fullt av fiskar och andra varelser som lever i vattnet.

Visste du att starar, en fågel som lever i stora flockar som flyger tillsammans, har ett slags system för att de ska kunna flyga åt samma håll? Forskare har upptäckt att varje fågel i starflocken har sju andra fåglar som den kommunicerar med, och de sju har i sig kontakt med sju andra, och så vidare. På så sätt kan de snabbt signalera till varandra hur de ska flyga. Så kanske vi människor också kan tänka för att få med oss andra människor i arbetet för klimatet. Vi kanske tänker att fåglar är väldigt olika oss, men vi kan lära oss något om livet av dem som lever flygande i luften. Kanske var det därför Gud skapade så många olika sorters levande varelser – för att alla på sitt unika sätt skulle bidra till helheten.

Jesus sa att vi människor ska älska vår nästa som oss själva. Det betyder att vi ska visa lika mycket kärlek till oss själva som till andra vi möter i våra liv. Men vem är det som räknas som "vår nästa"? Är det bara andra människor, eller kan vår nästa också vara ett djur eller en växt? Om vi även börjar tänka på fåglar och fiskar som några vi hör ihop med, kan det kanske hjälpa oss att visa större omsorg om dem.

Sångtext

Det myllrar och vimlar
av fåglar och fiskar,
och luften och havet
är fyllda av liv.

Det kryllar av arter
som Gud har välsignat
sen urminnes tid.

Dem ska vi samspela med,
vårda och lämna i fred.

Men röken i luften
och plasten i havet –
är alltid en risk
för fågel och fisk.

Dem ska vi samspela med,
vårda och lämna i fred.

Vad säger klimatforskningen?

Fiskar och fåglar, och de ekosystem de hör samman med, påverkas på olika sätt av klimatförändringarna och människans sätt att behandla jordens natur. För fåglar finns två stora problem: miljögifter och trädfällning. Miljögifter påverkar fåglar bland annat genom att de dödar insekter som fåglarna behöver till mat. Insekterna dödas för att man ska kunna odla mer, genom att bespruta grönsaker och annat man odlar. Men när insekterna försvinner får fåglarna inte nog med mat, vilket har gjort att antalet fåglar minskar. Att så mycket skog huggs ned ger inte bara utsläpp av koldioxid. Det är också ett stort problem för de fåglar som bor där, eftersom den natur de behöver för att klara sig försvinner.

Fiskar hotas på många sätt; av uppvärmning, nedskräpning och fiske. Människor har ätit fisk under många tusen år, men vi har aldrig fiskat upp lika mycket som vi gör nu. Ute på de stora haven fiskar man ofta med enorma nät där alla möjliga fiskar fastnar – både sådana som vi vill ha att äta och sådana som vi inte vill ha. Med en sådan teknik dör alltså onödigt många fiskar vilket skapar obalans i havet. Gamla fiskenät som driver runt i haven ställer också till det för fiskar och andra havsdjur, som lätt fastnar i dem. Den goda nyheten är att fiskar har lätt att återhämta sig om man bara lämnar dem ifred – så om vi börjar fiska mindre kan vi få fler fiskar i hav och sjöar igen.

Kreativt moment

SNABBA, ENKLARE:

Rita eller måla fiskar och annat som finns i havet – som nät- och plastskräp – på papper som klistras fast på ett stort, blått papper och skapa ett hav eller en sjö tillsammans.

LÄNGRE:

Bygg en fågelholk.

Måla fiskar och annat som finns i havet, med glas/porslinsfärg, till exempel på ett vattenglas.

RÖST OCH KROPP:

Hur låter fiskar?

1. Ett fiskstim?
2. Stora fiskar?
3. Valar och delfiner?

Alla rör sig i rummet utan att någon leder. Kan alla stanna samtidigt genom att alla i gruppen bara känner av varandra? Och, på samma sätt, från stillastående börja röra sig?

I vilka mönster har du sett fåglar flyga tillsammans? Formera er och lek att ni är fåglar som flyger tillsammans på himlen.

Spegelövning i grupp. Lättast är kanske att utgå från armrörelser. Någon är förare och alla följer den personens rörelser. En får gå ut alternativt blunda och sedan gissa vem som är förare. Försök byta förare utan att prata. Kan någon ta över? Kan det göras utan det syns?

Reflektionsfrågor

- Hur märker fiskar och fåglar av klimatförändringarna, tror du?
- Vad kan vi människor göra för att fiskarna ska må bra?
- Borde människor sluta äta fisk, eller äta mindre fisk än vi gör nu? Varför eller varför inte?
- Förslag *Vilka fiskar bör vi inte äta alls?* (Läs gärna mer på WWF:s Fiskguiden – lärande om rödlistade arter.)
- Hur känns det att leva i vattnet eller i luften, tror du?
- Är människor helt olika de djur som finns i haven och i vattnet, eller finns det några likheter? Vilka, i så fall?
- Finns det något vi människor lära oss av fåglar och fiskar? Vad, i så fall?

Lär känna Agenda 2030, FN:s globala hållbarhetsmål:

Läs mer om mål 10 och 13 samt FN:s hållbarhetstips här:

Skapelsedag 6 • MÅNGFALD

Bibeln och kristen tro

BIBELTEXT: Första Moseboken 24–31

Gud sade: "Jorden skall frambringa olika arter av levande varelser: boskap, kräldjur och vilda djur av olika arter." Och det blev så. Gud gjorde de olika arterna av vilda djur, boskap och markens kräldjur. Och Gud såg att det var gott. Gud sade: "Vi skall göra människor som är vår avbild, lika oss. De skall härska över havets fiskar, himlens fåglar, boskapen, alla vilda djur och alla kräldjur som finns på jorden." Gud skapade människan till sin avbild, till Guds avbild skapade han henne. Som man och kvinna skapade han dem. Gud välsignade dem och sade till dem: "Var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er. Härska över havets fiskar och himlens fåglar och över alla djur som myllrar på jorden." Gud sade: "Jag ger er alla fröbärande örter på hela jorden och alla träd med frö i sin frukt; detta skall ni ha att äta. Åt markens djur, åt himlens fåglar och åt dem som krälar på jorden, allt som har liv i sig, ger jag alla gröna örter att äta." Och det blev så. Gud såg att allt som han hade gjort var mycket gott. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den sjätte dagen.

TEOLOGISK REFLEKTION

På den sjätte dagen i skapelseberättelsen är det mycket som händer. Först skapas alla djur som lever på land, av många olika slag. Precis som när fåglar och fiskar skapas berättas det här att Gud skapar många olika arter. Det tycks vara så Gud skapar, så att det ska finnas en mängd olika slags varelser på jorden som alla lever tillsammans, sida vid sida. Och inget av djuren, fiskarna, fåglarna eller något annat levande verkar stå över de andra.

På denna sjätte dag så skapas också människan, som tycks ha en speciell roll. Det står i Bibeln att Gud skapar människan till sin avbild, att människan alltså skulle vara lik Gud. Vad det betyder har kristna människor försökt tänka kring och förstå i många tusen år. Kanske går det inte helt att begripa. Ett sätt att förstå det på är att vi är lika Gud genom att vi också kan skapa. Gud skapade världen och fortsätter skapa allt som föds och lever och vi människor kan skapa allt möjligt av de liv vi har. Vi kan bygga saker, vi kan skapa regler och lagar för hur våra samhällen ska se ut och vi kan skapa konst och musik. Ibland skapar vi också saker som inte är så bra, som skadar naturen och oss själva på olika sätt.

Det står också i denna bibeltext att människan ska härska över alla djur, fiskar och fåglar. Vad betyder det att människan ska härska över andra djur? Vissa tänker att det betyder att människor kan göra lite som de vill med naturen så länge det blir så bra som möjligt för oss. Då kan man säga att det är okej att släppa ut avgaser i luften, till exempel, så länge det gör livet bättre eller mer bekvämt för oss människor. Idag börjar många inse att det är farligt att tänka så och att vi måste börja leva på ett annat sätt.

På den tiden då Bibelns berättelser kom till, för flera tusen år sedan, var den som härskade en ledare som skulle ta ansvar för dem den härskade över. Det betyder kanske att det Gud säger i skapelseberättelsen är att människor har ett särskilt ansvar, eftersom människor har förmågan att skapa både bra och dåliga saker. Vi människor ska alltså göra det vi kan för att ta hand om de djur, växter och andra varelser som inte har lika mycket makt. De människor som har mest makt har också mest ansvar. Vuxna har större ansvar än barn och vissa vuxna har extra mycket ansvar – till exempel politiker, ledare och de som är chefer för stora företag.

Sångtext

Jorden är platsen för humlor och sländor,
hästar och kor,
för gäddor och svalor,
ödlor och älgar,
katter och människor –
med ansvar för liten och stor.

En önskad och älskad planet,
en mångfaldens möjlighet.
Men också en jord som är hotad och skör
där arter försvinner och dör.

Vi måste vara varsamma här
tillsammans med allt som är,
när alla får finnas och ingen trängs ut
kan vi tro på en framtid till slut.

Jorden är platsen för lekar och allvar,
bild och musik,
för trummor och fotboll,
nyvunna vänner,
utflykt och upptäcktsfärd,
en hållbar och uthållig värld.

Vad säger klimatforskningen?

Jorden har funnits i flera miljarder år och under denna ofattbart långa tid har den förändrats på olika sätt. Mängden vatten och land har ökat och minskat. Temperaturerna har gått upp och ned. I Sverige har det varit både varmare och betydligt kallare än det är nu. Det är naturligt att klimat förändras, men de förändringar som sker nu är annorlunda. För nu är det människan som förändrar jorden mest, inte de naturliga processerna. Genom att bygga städer, odla, bygga industrier och gruvor så har människan tydligt påverkat en majoritet av all landyta på jorden. Vissa forskare kallar därför vår tid för antropocen som betyder människans tidsålder. Människan har tagit över så mycket att det nu påverkar jordens klimat.

Mellan 1970 till 2016 har beståndet av vilda ryggradsdjur (däggdjur, fiskar, fåglar, groddjur och kräldjur) minskat med 68 procent. Jordens mångfald minskar. Det finns helt enkelt färre och färre arter av levande varelser kvar. Enligt många klimatforskare är det ett hot mot både människans och jordens framtid. De menar att vi måste arbeta hårt för att bevara det som brukar kallas biologisk mångfald, som helt enkelt betyder att det finns många olika slags växter, djur, fiskar, fåglar och insekter med mera i jordens ekosystem.

Biologisk mångfald innebär ett ekosystem som är i balans, där det finns olika sorters arter och naturtyper, men också variation inom arterna. Då finns det något som växer, djur som äter växterna, djur som äter växtätande djur och sådant som lever på att bryta ned de rester som uppstår. Ekosystem som är i balans hjälper till att hindra klimatförändringar. Till exempel behöver både hav och skog biologisk mångfald för att må bra och när de mår bra kan de bättre lagra koldioxid i stället för att släppa ut den i luften.

Kreativa moment

SNABBA, ENKLARE:

Måla eller rita olika sorters djur.

Gör djurmasker (använd gärna återbrukat material): masker att dekorera och använda föreställande olika sorters djur

Kreativt skapande utifrån egen lust och fantasi, måla och rita vad du vill – gärna på en stor, gemensam canvas.

Sätt på musik och rör er i rummet som ni vill, till exempel som olika djur.

LÄNGRE:

Egenskaps- och mångfaldsövning: Skriv ned en ganska stor mängd egenskaper på lappar (några dubbletter är okej), där alla deltagare får välja 2–3 egenskaper var som stämmer in på dem. Sitt i en ring och gå varvet runt där alla får läsa upp vilka egenskaper de valt, som ett sätt att illustrera den mångfald som finns i gruppen och vilken styrka det kan vara.

RÖST OCH KROPP:

Någon form av övning kring olika ljud som låter tillsammans. Till exempel en klangövning där alla tar varsin ton samtidigt så att klusterklang uppstår.

Klimatsmarta maskinen: Bygg en maskin tillsammans där var och en är en del av maskineriet. En person går upp på golvet och gör en rörelse och ett ljud som går att upprepa många gånger. Nästa person går upp och blir nästa del av maskinen genom att göra en rörelse och ett ljud i relation till den första personen. Maskinen byggs sedan på av en person i taget tills alla i gruppen är delar av maskinen. När alla i gruppen är uppe "förstör" ledaren den första delen. Sedan går maskinen sönder bit för bit i samma ordning som den byggdes. Tills alla bitarna är trasiga. Reflektera gärna kring hur vi är alla unika och nödvändiga: går en del sönder faller allt samman.

Reflektionsfrågor

- Hur kan vi människor hjälpas åt att skydda djur och natur?
- Vad har människan skapat som är bra och gott? Varför är det bra?
- Vad har människan skapat som är dåligt? Varför är det dåligt?
- Om du fick skapa världen, hur skulle den se ut då? Vad skulle du ta bort och vad skulle du behålla?
- Av det du skulle vilja ta bort, finns det något du skulle kunna göra i nuläget för att bidra till att det minskar?
- Vem eller vilka tror du har störst möjlighet eller ansvar att göra något för att förhindra klimatkrisen? Vem eller vilka har minst möjlighet eller ansvar?
- Hur skulle jorden se ut om det var någon annan djurart som bestämde över oss, tror du?
- Är människan bättre än andra djur? Varför/varför inte?

Lär känna Agenda 2030, FN:s globala hållbarhetsmål:

Läs mer om mål 15 samt FN:s hållbarhetstips här:

Skapelsedag 7 • VILA

Bibeln och kristen tro

BIBELTEXT: Första Moseboken 2:1–4

Så fullbordades himlen och jorden och allt vad där finns. Den sjunde dagen hade Gud fullbordat sitt verk, och han vilade på den sjunde dagen efter allt han hade gjort. Gud välsignade den sjunde dagen och gjorde den till en helig dag, ty på den dagen vilade Gud sedan han utfört sitt skapelseverk. Detta är berättelsen om hur himmel och jord skapades.

TEOLOGISK REFLEKTION

På skapelsens sjunde och sista dag är allt skapat och då vilade Gud. Vilan verkar ha varit minst lika viktig för Gud som själva skapandet, eftersom det står att Gud bestämde att det ska finnas en särskild, helig dag för vila. Att vilodagen är helig betyder att den är något speciellt, att det är en dag som inte är som andra dagar.

I vår kalender är söndagen den sjunde dagen i veckan och i kyrkan är det en alldeles speciell dag. Då är det nämligen alltid gudstjänst. Förr i tiden var alla affärer stängda på söndagar för att ingen skulle behöva arbeta då, eftersom det skulle vara en vilodag. Så är det inte längre och kanske är det svårare för oss nu att hitta tid till att vila. Därför kan det vara bra att gå i kyrkan. Där får man nämligen en chans att vila från att behöva prestera saker och man behöver inte vara på något särskilt sätt för att få vara med. I gudstjänsten kan vi fylla på med energi som vi behöver för att orka med allt i livet, men också energi för att orka försöka göra världen bättre.

Det kan vara lätt att tänka att livet blir bättre ju mer vi hinner med.

Vuxna stressar över att hinna jobba, studera och försörja sig. Barn och unga stressar över att hinna med skola, fritidsaktiviteter och att hänga med på sociala medier. Ju mer vi hinner med, ju bättre liv tror vi att vi får. Men stämmer det verkligen? Denna jakt kan skapa en känsla av otillräcklighet och har bidragit till klimatkrisen, eftersom vi har svårt att nöja oss med det vi har. Vi tycks hela tiden vilja ha mer. Nu måste vi människor göra stora förändringar och då kan vilan hjälpa oss att hitta ett annat tempo i livet. Kan vi hitta det genom att stanna upp och njuta av det fina som finns inom och omkring oss? Då får naturen vara i fred, vila och en chans att återhämta sig.

Sångtext

Vila från din längtan
att alltid växa till.
Samla mod och spara energi,
hör ihop med allt och känn dig fri.

Vila från din önskan
att äga mer och mer.
Finn din lust att dela det vi har
så att varje art får finnas kvar.

Gud visar oss att vilan är viktig i vårt liv.
Gud visar oss en hållbar vilsam värld.
Tack gode Gud för vilan som håller allt vid liv.
Tack gode Gud att vi får leva här
och vara de vi innerst inne är.

Vad säger klimatforskningen?

Något som människor, särskilt de som är rika, skulle behöva avstå eller vila ifrån är att konsumera. Vi behöver köpa färre saker så att utsläpp från tillverkning och transporter kan minska. Ofta sägs det att vi i Sverige är så miljövänliga, men vi köper så många saker och väljer ofta att inte tänka på att de varor vi köper orsakar utsläpp - i länderna där de tillverkas.

Om alla på hela jorden levde som vi i Sverige skulle vi behöva tre jordklot till. Det är inte hållbart i längden och därför måste vi ändra våra vanor. Att dela på det vi äger, återvinna och återanvända i stället för att köpa allt nytt hela tiden är exempel på hur vi kan leva mer hållbart. Om vi använder det som redan finns minskar mängden sopor och utsläpp från industrier. Längre har samhällen och företag försökt få människor att köpa mer och mer, men nu måste vi alla tillsammans tänka om.

Vi måste också låta djur och natur vila från oss människor. Om vi till exempel avstår från att fiska lika mycket ur haven som idag eller om vi låter bli att skövla i naturen, då ger vi ekosystemen en chans att återhämta sig. Forskning visar att det är möjligt för många arter som är utrotningshotade att bli fler igen - men då måste vi låta dem och deras ekosystem vara i fred.

Kreativt moment

SNABBA, ENKLARE:

Ligga ned och lyssna på musik för få känna in sig själv - hur känns kroppen, hur mår jag, hur känns det att vila?

Känn på din andning och hur dina lungor arbetar - hur känns det när jag vilar respektive är stressad?

Leta efter din puls och hur ditt hjärta arbetar - hur känns det när jag vilar respektive är stressad?

LÄNGRE:

Samtal kring onödiga prylar.

Tips från Naturskyddsföreningen: Samla ihop några bilder att visa i grupper. Bildsök på fraser som "onödiga prylar" och "världens onödiggaste uppfinning". (Tips! Kolla in shoppingsajter som till exempel coolstuff.se och fungadgets.se).

Visa bilderna för varandra.

Diskutera:

- För vem är prylen tillverkad? Vem tror ni vill köpa prylen?
- Vad ska prylen användas till? Vilken funktion fyller den?

Pröva någon form av meditation, till exempel kroppsmeditation eller en guidad meditation.

Skapa något nytt av något begagnat, till exempel pappers- eller plastskräp, som toalettrullar eller pet-flaskor.

Sätt ihop en egen andakt med tema "vila".

RÖST OCH KROPP:

Skapa ljud: hur låter det när det går snabbt? Vilka ljud är vilsamma?

Låta huvudet vila genom att röra på kroppen, till exempel genom att röra er till musik. Genom att fokusera på hur kroppen rör sig och känns kan huvudet få en stunds vila.

Lägg en bok eller sko på magen och en på bröstet och försök hitta djupandning. Rör sig skon på bröstet andas du för högt. När andas man så? Rör sig bara skon på magen har du hittat djupandning. Hur känns det att andas så?

Reflektionsfrågor

- När brukar du behöva vila?
- Hur brukar du vila?
- Hur tror du att djur vilar? Gör de på andra sätt än vi?
- Kan växter och träd vila, tror du? Hur gör de då?
- Vilka aktiviteter brukar du göra som ger energi eller gör att du känner dig lugn?
- Hur kan man göra om man vill köpa mindre nya saker?
- Behöver vi allt vi har hemma? Vad skulle vi kunna klara oss utan?

Lär känna Agenda 2030, FN:s globala hållbarhetsmål:

Läs mer om mål 3 och 16 samt FN:s hållbarhetstips här:

Skriv böner för klimatet

Något av det viktigaste vi gör i kyrkan är att be. Vad bön är kan beskrivas på många olika sätt. Om man ska beskriva det kort så kan man säga att bön är ett samtal med Gud. Det kan ske med ord, i tanken, med sång eller på helt andra sätt. Man kan be för sig själv och för andra, eller be någon annan att be för en. I kyrkan tänker man att bön och handling hör ihop. Det betyder att genom att be och prata med Gud så kan vi få kraft och mod att göra det vi kan för att göra världen bättre.

Bön är inget magiskt där vi säger vad vi vill ha eller skriver en önskelista till Gud och så gör Gud precis som vi vill. Eftersom Gud känner oss alla så väl, kanske bättre än vi känner oss själva, kan Gud ibland besvara våra böner på lite oväntade sätt. Ibland märker vi kanske inte ens att vi får ett svar. Men kyrkans erfarenhet efter mer än 2000 år av bön är att det finns en kraft i att be – att det leder till positiva saker. Därför är det viktigt att be för klimatet samtidigt som vi agerar, demonstrerar och försöker leva så klimatsmart vi kan.

När vi ber kan vi använda oss av orden *tack, förlåt, hjälp*:

Vi tackar för det vi fått av Gud, till exempel mat på bordet,
vår fina miljö eller vår familj.

Vi ber om förlåtelse för det vi inte riktigt lyckats med,
som att vi kanske glömt att handla miljövänligt och i stället valt
det mest bekväma alternativet.

Vi ber om hjälp, med att ta bättre hand om skapelsen till exempel.

Alla tre måste inte vara med, men de kan vara en bra hjälp för att komma i gång. Till det kan det läggas till en bön för andra djur och människor. Nedan finns en mall som du kan använda för att skriva en bön för klimatet. Varje bön avslutas med *amen*. Amen betyder "sannerligen" och är ett sätt att säga, ungefär, "så hoppas jag att det ska bli".

Gud,

Tack för ...

Förlåt mig/oss för ...

Hjälp mig/oss att/med ...

Jag/vi ber för ...

Amen

Tips på teologisk fördjupning

Ett biskopsbrev om klimatet • www.svenskakyrkan.se/klimatbrevet

Svenska kyrkans Hållbarhetsportalen • www.svenskakyrkan.se/hallbarutveckling

ACT Svenska kyrkans arbete för klimaträttvisa • www.svenskakyrkan.se/act/klimatrattvisa

Season of Creation • <https://seasonofcreation.org/>

Emma Thorén och Thomas Stoor – *Din är Jorden: Om Luther, andlighet och ekoteologi.*

Planetens och kärlekens gränser. En antologi från Västerås stifts ekoteologiska seminarium

Annika Spalde och Fredrik Ivarsson – *Med alla levande varelser*

Anna Karin Hammar – *Att finna Gud i en snigel*

Påve Franciskus – *Laudato Si'*

Peter Halldorf – *Därför sörjer jorden*

Sven Hillert – *Tro i hållbar utveckling*

Mikael Kurkiala – *När själen går i exil*

Martin Lönnebo och Stefan Edman – *Jorden och själens överlevnad*

Tomas Einarsson – *Paradiset åter: djurrätt och vegetarianism i kristen tro och tradition*

Åke Jonsson – *Mer lik Gud: Teologi i Antropocen*

Källförteckning

FN:s Globala mål Agenda 2030
www.globalamalen.se

Skapelsedag 1 • LJUS

Biodiverse nr 3, 2020. Ljutföroreningar.

www.biodiverse.se/app/uploads/2021/01/Biodiverse_3-20_210105_low.pdf

Rymdstyrelsen 2019. Ljutföroreningar – vad är det?

www.rymdstyrelsen.se/upptack-rymden/bloggen/2019/02/ljusfororeningar--vad-ar-det

Sveriges Lantbruksuniversitet, 2020. Ljutföroreningar – ett underskattat miljöproblem.

www.slu.se/forskning/kunskapsbank/miljoanalys/ljusfororeningar

Sveriges natur nr 4, 2020. Minska ljutföroreningar med rätt utebelysning.

www.sverigesnatur.org/gron-guide/minska-ljusfororeningar-med-ratt-utebelysning

Skapelsedag 2 • VATTEN

Naturskyddsföreningen, 2021. Haven är viktiga för klimatet.

www.naturskyddsforeningen.se/faktablad/haven-ar-viktiga-for-klimatet

Naturskyddsföreningen, 2021. Plast och mikroplast.

www.naturskyddsforeningen.se/faktablad/plast-och-mikroplast

Naturskyddsföreningen, 2021. Skyfall och torra brunnar – vad händer med vårt vatten?

www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/skyfall-och-torra-brunnar-vad-hander-med-vart-vatten

Naturskyddsföreningen, 2021. Så kan vi rädda världens hav.

www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/sa-kan-vi-radda-varldens-hav

Världsnaturfonden WWF. Klimatförändringarnas konsekvenser.

www.wwf.se/klimat/konsekvenser

Skapelsedag 3 • KLOROFYLL

Europeiska miljöbyrån, 2019. Jorden, marken och klimatförändringar.

www.eea.europa.eu/sv/miljosignaler/miljosignaler-2019/artiklar/jorden-marken-och-klimatforandringar

Naturskyddsföreningen, 2021. Livet i jorden.

www.naturskyddsforeningen.se/faktablad/livet-i-jorden

Naturskyddsföreningen, 2021. Tropiska skogar – nödvändiga för vår överlevnad.

www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/tropiska-skogar-nodvandiga-for-var-overlevnad

Naturvetarna, 2021. Nikita tipsar – Bli friskare och lyckligare med skogsterapi.

www.naturvetarna.se/nyheter/2021/nikita-tipsar--bli-friskare-och-lyckligare-med-skogsterapi

Skapelsedag 4 • JORDEN

Naturvårdsverket. Solen orsakar inte uppvärmningen.

www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatfakta/darfor-blir-det-varmare/solen-orsakar-inte-uppvarmningen

Världsnaturfonden WWF. Klimatförändringar i Sverige.

www.wwf.se/klimat/klimatforandringar-i-sverige

Skapelsedag 5 • MYLLER

Forskning.se, 2016. Klimatförändringarna får fåglarna att flyga norrut.

www.forskning.se/2016/04/01/klimatforandringarna-far-faglarna-att-flyga-norrut

Naturskyddsföreningen, 2021. Vi måste ta reda på hur våra insekter mår.

www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/vi-maste-ta-reda-pa-hur-vara-insekter-mar

Naturskyddsföreningen, 2020. Vanliga fåglar hotade – nya rödlistan släpps.

www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/vanliga-faglar-hotade-nya-rodlistan-slapps

Naturskyddsföreningen, 2012. Fula fiskar i fina diskar – om fiske på djupa vatten.

https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/11102931/fula_fiskar_i_fina_diskar-om_fiske_pa_djupa_vatten.pdf

SMHI, 2017. Mindre fisk i varmare klimat?

www.smhi.se/forskning/forskningsnyheter/mindre-fisk-i-varmare-klimat-1.7808

Skapelsedag 6 • MÅNGFALD

Jennifer Baichwal, 2018. Antropocen – människans epok. Dokumentär.

Naturskyddsföreningen, 2021. Så hänger biologisk mångfald och klimatet ihop.
www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/sa-hanger-biologisk-mangfald-och-klimatet-ihop

Naturskyddsföreningen, 2021. Vad är biologisk mångfald?
www.naturskyddsforeningen.se/faktablad/biologisk-mangfald

Världsnaturfonden, 2020. Populationerna av vilda ryggradsdjur har i snitt gått ned med 68 procent.
www.wwf.se/pressmeddelande/populationerna-av-vilda-ryggradsdjur-har-i-snitt-gatt-ned-med-68-procent-3765979

Skapelsedag 7 • VILA

Naturskyddsföreningen, 2021. Hållbar konsumtion – för att få planetens resurser att räcka.
www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/hallbar-konsumtion-for-att-fa-planetens-resurser-att-racka

Naturskyddsföreningen, 2021. Konsumtionsbaserade utsläpp – de hittills dolda utsläppen.
www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/konsumtionsbaserade-utslapp-de-hittills-dolda-utslappen

Naturskyddsföreningen, 2021. Onödigaste prylen (7-9).
www.naturskyddsforeningen.se/skola/onodigaste-prylen

Naturskyddsföreningen, 2021. Skyddat hav – ett projekt för både havens och människans skull.
www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/skyddat-hav-ett-projekt-for-bade-havens-och-manniskans-skull

Bibelhänvisningar

(utöver skapelseberättelsen i 1 Mosebok)

Skapelsedag 1 • Ljus

Johannesevangeliet 8:12

Skapelsedag 2 • Vatten

Jesu dop: Matteusevangeliet 3:13–17, Markusevangeliet 1:9–11, Lukasevangeliet 3:21–22

Skapelsedag 5 • Myller

Matteusevangeliet 22:39